
Igor Miroslavljević

Opštinska konferencija SSRN Stara Pazova 1966–1980.

U radu se istražuje delatnost Opštinske konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda (SSRN) u Staroj Pazovi u periodu od 1966. do 1980. godine. Istraživanje se zasniva na arhivskoj građi Istorijskog arhiva Srem, koja se nalazi u fondu „Opštinska konferencija SSRNV Stara Pazova 1966–1984”. Istraživanje je posebno usmereno na to kako je Opštinska konferencija ostvarivala svoje društvene funkcije, proklamovane na najvišem nivou i određene Ustavom. Analizirani su i odnosi sa Opštinskim komitetom partije, drugim društveno-političkim organizacijama i organima vlasti, sa ciljem da se utvrdi u kolikoj meri je SSRN imao samostalnost. Rezultati do kojih se istraživanjem došlo su da se u Opštinskoj konferenciji i njenim organima i oblicima delovanja raspravljalo o svim važnim pitanjima, a prvenstveno problemima opštine, sa posebnim naglaskom na privredu, poljoprivredu i prosvetu i kulturu. Nadalje, svoje društvene funkcije i zadatke organizacija jeste sprovodila u najvećoj meri dosledno, a najveću zastupljenost u radu je imalo ostvarivanje samoupravne, te izborna, kadrovska i funkcija formiranja javnog mnjenja. Važan aspekt rada je bilo i sprovođenje sveobuhvatne društvene kontrole, kroz koje se vidi da su ostale društveno-političke organizacije podređene SSRN i da postoji izvesna samostalnost u radu. Finansijsko poslovanje konferencije je bilo pozitivno kroz ceo period koji je obuhvaćen istraživanjem.

Uvod

Socijalistički savez radnog naroda (SSRN) je izrastao iz Narodnog fronta, koji je počeo da se razvija još pre Drugog svetskog rata, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije. Prva ideja o stvaranju Narodnog fronta ponikla je, po uzoru na Francusku, na IV zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj u Ljubljani decembra 1934. godine, a zamišljen je kao legalna politička partija širokih narodnih masa, antifašistički nastrojenih, iz koje bi se regrutovali budući komunisti, a preko koje bi komunisti ostvarivali svoje ciljeve i vršili uticaj na široke narodne mase. Na majskom savetovanju KPJ u Zagrebu 1941. godine postavljen je zadatak – okupljanje svih slojeva naroda, bez obzira na političke, verske i nacionalne razlike, u jedinstveni front borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika. U ratu je Narodni front postao izraz organizacionog i političkog jedinstva narodnooslobodilačkog pokreta, a osnovni zadaci su bili borba protiv okupatora, učvršćivanje bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije, formiranje narodnooslobodilačkih odbora itd. Rukovodeći se inicijativama sa Prve i Druge sednice Nacionalnog komiteta, CK KPJ je tokom 1944. godine preuzeo na sebe osnivanje Jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta Jugoslavije (JNOF) i održao zemaljske konferencije u svim budućim republikama i pokrajinama na kojima su izabrani zemaljski odbori (jedino se na Kosovu to desilo tokom 1945. godine) (Boričić 1990: 8).

Od velikog značaja je održavanje Prvog kongresa JNOF-a u Beogradu od 5. do 7. avgusta 1945. godine. Ovaj kongres je označio kraj razvoja JNOF-a kao masovnog političkog pokreta i pretvaranje u važnu i jedinstvenu političku organizaciju radnog naroda Jugoslavije (Boričić

Igor Miroslavljević (2000), Stara Pazova, Miloša Crnjanskog 11, učenik 3. razreda Gimnazije „Branko Radičević” u Staroj Pazovi

MENTOR: dr Milivoj Bešlin, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd

1990: 8). Takođe, ime je promenjeno u Narodni front Jugoslavije (NFJ) i izabrano je rukovodstvo sa Josipom Brozom Titom na čelu. Doneti su i program i Statut koji su podržali svi predstavnici obnovljenih predratnih stranaka. Upravo je u ovim posleratnim godinama Narodni front, kao najmasovnija društveno-politička organizacija (DPO), bio jedan od nosilaca političkih aktivnosti u obnovi zemlje. Naime, značajan doprinos dao je u agitaciji i propagandi za ispunjenje Peto-godišnjeg plana, masovnim radnim akcijama na izgradnji saobraćajnica, privrednih objekata, bolnica i škola, snabdevanju stanovništva hranom i ogrevom, i kulturno-prosvetnom radu s naglas- kom na opismenjavanju stanovništva (Jukić 2014b: 324). Takođe, razvio je jaku političku aktivnost u izbornom procesu, pripremio i uspešno sproveo izbore, učestvovao u popularisanju i sprovođenju agrarne reforme i nacionalizacije.

Do prvih krupnijih promena u NFJ dolazi na Četvrtom kongresu koji je održan od 22. do 25. februara 1953. godine u Beogradu. Konstatovane su promene u društvenom razvitku – de-centralizacija upravljanja privredom, uvođenje radničkog i društvenog samoupravljanja, i to je zahtevalo drugačiju ulogu NFJ (Boričić 1990: 9). U skladu s tim mu je ime promenjeno u Socijali- stički savez radnog naroda Jugoslavije, usvojena je deklaracija o njegovim ciljevima i zadacima, i on od tada predstavlja samostalni demokratski savez koji se bori za socijalizam, te je kao takav postao nerazdvojni deo jugoslovenskog puta u socijalizam i politička osnova samoupravljanja. Peti kongres je održan od 18. do 22. aprila 1960. godine i na njemu je potvrđena glavna uloga ove organizacije u borbi za neposrednu demokratiju, a kao osnova organizovanja je utvrđena organi- zacija Socijalističkog saveza u komuni. Nove važne promene su se odigrale na Šestom kon- gresu (7–10. jun 1966), kada su potvrđene Ustav- ne koncepcije Saveza. Statutarnim izmenama je Socijalistički savez postao osnovni nosilac izbor- ne aktivnosti, lokalnim organizacijama je dozvo- ljeno da samostalno formiraju oblike delovanja, a napuštena je institucija kongresa i prešlo se na saveznom nivou na konferencije i delegatstvo (Spehnjak 1984: 48). Konačna ovlašćenja i uloga SSRN Jugoslavije (SSRNJ) je određena Ustavom 1974. kada su uvođenjem delegatskog sistema i institucije društveno-političkog veća društveno-političke organizacije i normativno uključene u procese odlučivanja (Spehnjak

1984: 49). SSRNJ je bio najmasovnija druš- tveno-politička organizacija, a u tu grupu su još spadali Savez udruženja boraca NOR-a, Savez socijalističke omladine, Konferencija za dru- štvenu aktivnost žena, Savez ratnih vojnih in- valida, kao i Veće saveza sindikata. SSRNJ je opstao do 1990. godine.

Cilj istraživanja

Ovo istraživanje obuhvata period nakon VI kongresa SSRNJ, posle koga Socijalistički savez daje lokalnim organizacijama pravo da same formiraju svoje oblike delovanja (dobijaju auto- nomiju u odnosu na centralnu organizaciju). Pr- venstveno je usmereno na to da se ispita da li je i kako Opštinska konferencija SSRN Stara Pazova ostvarivala svoje društvene funkcije koje su pro- klamovane na najvišem nivou i određene Us- tavom SFRJ (ustavne koncepcije SSRNJ). Istraživani period se završava smrću doživotnog predsednika Josipa Broza Tita 1980. godine, po mnogim istoričarima prelomnom tačkom u isto- riji Jugoslavije. Navedeno razdoblje je veoma turbulentno i puno važnih državnih i društvenih događaja (privredna reforma, studentski nemiri '68, MASPOK i „cestna afera”, ustavni amand- mani, donošenje novog Ustava 1974, školska re- forma) koji su mnogome uticali na dalji razvoj Jugoslavije. Sagledan je uticaj ovako specifičnih okolnosti na rad lokalne organizacije, tj. razmo- trene su posledice ovih događaja i uloga opštin- ske konferencije (OK) u njima. Nadalje, deo istraživanja naglasak stavlja na organizaciju i obim rada, odnosno na to čime se sve bavila OK, kao i na analizu članstva. Takođe, pažnja je us- merena i na odnose OK SSRN sa Opštinskim komitetom partije i drugim društveno-političkim organizacijama, u nameri da se razmotri u koli- koj meri je SSRN bio samostalan, tj. je li ova or- ganizacija zaista iskazivala društvenu pluralnost.

Pri istraživanju je korišćena arhivska građa iz Istorijskog arhiva Srem u Sremskoj Mitrovici, fond „Opštinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Vojvodine“ (OKSSRN). Fond obuhvata tri knjige delovodnih protokola za period 1966–1984. i deset kutija spisa. U ok- viru spisa razlikuju se redovni spisi, materijali za izbore 1974. godine, finansijska dokumenta i zapisnici. Zapisnici su sa sednica OK, izvršnog odbora OK, predsedništva OK i sednica sekcija, komisija, koordinacionih odbora itd.

Što se literature tiče, nisu pronađeni historio-
grafski radovi vezani za ovu lokalnu temu. Kori-
šćene su informacije iz programskih tekstova
Edvarda Kardelja i Josipa Broza Tita iz perioda
nastanka ove organizacije, te iz radova autorki
Katarine Spehnjak, koja je 1984. godine u svom
članku istražila i objasnila dotadašnju funkciju
SSRNJ u jugoslovenskom samoupravnom so-
cijalizmu, i Marijane Jukić, koja se bavila SSRN
Hrvatske (2014a, 2014b), kao i iz istorijske
beleške Vukmana Boričića (1990).

Funkcije SSRNJ

Ostvarivanje društvene uloge SSRNJ-a, kao
političke osnove samoupravljanja, je zapravo
jedan od oblika njegove realizacije. Funkcije
koje je Savez imao su: samoupravna, političko-
mobilizaciona, integraciona, izborna i funkcija
formiranja javnog mnjenja (Spehnjak 1984: 64).
Samoupravna funkcija je određena kao raspra-
vljanje o svim društvenim pitanjima, pokretanje
političkih inicijativa, ostvarivanja interesa radnih
ljudi i građana. Socijalistički savez je predsta-
vljao i instrument akcija pojedinaca za ostva-
rivanje svog prava samoupravljanja. Budući da
se u okviru njega raspravljalo od opštih, sistem-
skih pitanja do konkretnih, mesnih, za ostva-
rivanje samoupravne funkcije je najvažnije bilo
upravo angažovanje na sprovođenju svih odluka
i stavova koji se donesu. Političko-mobilizaciona
funkcija se ogledala u uključivanju većeg broja
ljudi u rasprave o razvoju države i društva, kam-
panjskim akcijama solidarnosti i jačanju druš-
tvene samozaštite. Integraciona funkcija je bila
jedna od osnovnih, koju je SSRNJ obavljao od
samog nastanka, budući da je objedinjavao rad
svih ostalih društveno-političkih i društvenih
organizacija, i da je bio „mesto okupljanja” svih
za socijalizam opredeljenih građana. Izborna
uloga podrazumevala je organizaciju izbora i
kadrovsku politiku u vezi sa tim. Kao što je već
rečeno, SSRN je od VI kongresa postao nosilac
celokupne izborne aktivnosti, dok se do tada
njegova uloga svodila na organizovanje kam-
panje i podržavanje kandidata, a zvaničnim
uvođenjem delegatskog sistema, SSRNJ je
preuzeo najvažniju ulogu u njegovom ostvariva-
nju. Javno mnjenje u socijalizmu je predstavljalo
osnovnu pretpostavku socijalističke demokratije.
Stoga je sama delatnost SSRNJ bila jedan od
oblika javnog mnjenja, mesto gde se oblikovala

javnost. Takođe, imao je i svoju štampu (SSRNJ
je izdavao list Borbu), a preko programskih sa-
veta u ostalim važnim medijima mogao je uticati
na njihovu politiku.

Ustavima SFRJ iz 1963. i 1974. godine je
istaknuto i propisano da se aktivnost SSRN
ostvaruje: raspravama o društvenim pitanjima, po-
kretanjem političkih inicijativa i utvrđivanjem
političkih stavova o problemima; dogovaranjem
oko zajedničkih programa društvene aktivnosti i
kriterijuma za izbor u delegacije; praćenjem rada
organa vlasti i organa upravljanja samoupravnih
organizacija i zajednica; obaveštavanjem gra-
đana i uticanjem na društveni sistem informi-
sanja, stvaranjem uslova za učešće omladine u
društveno-političkim organizacijama, borbom za
humane odnose (Spehnjak 1984: 56).

SSRN u Staroj Pazovi i njego- va organizacija

Ideja o osnivanju Narodnog fronta potekla je
od strane pazovačkih komunista 1936. godine.
Tokom Drugog svetskog rata organizacija u Sta-
roj Pazovi je često prestajala sa radom i menjala
rukovodstvo, jer su članovi hapšeni ili iz straha
napuštali organizaciju. Nakon oslobođenja, u
Staroj Pazovi su 1945. godine osnovana dva me-
sna odbora Narodnog fronta sa podružnicama, a
na čelu su bili predsednik, sekretar i blagajnik.
Budući da se Stara Pazova, kao opština, počela
širiti od 1955, Opštinski odbor SSRN-a, koji bi
objedinio rad mesnih odbora, formiran je 1958.
godine, a preuzeo je i deo poslova sreskog od-
bora. Konačno, opština je dobila svoju potpunu
teritoriju 1960. godine, tako da je od tada OO
SSRN imao u nadležnosti dva mesna odbora u
Staroj Pazovi (od 1963. godine jedan), jedan u
Novoj Pazovi i Vojki (svi su imali podružnice) i
jedan u Belegišu, Surduku, Golubincima, Krnje-
ševcima, Starim i Novim Banovcima (bez podru-
žnica). Dakle, u periodu koje ovo istraživanje
obuhvata postojalo je 10 mesnih organizacija, a
sve su davale svoje predstavnike i bile su odgo-
vorne rukovodećem telu SSRN u opštini – op-
štinskoj konferenciji. Najviši organ mesnih
organizacija bila je Konferencija članova, koja je
brojala između 35 i 55 članova i sastajala se naj-
manje dva puta godišnje. Radom između dve
sednice rukovodio je Izvršni odbor koji je imao
od 5 do 17 članova i birao se na dvogodišnji man-
dat, a postojao je i Nadzorni odbor sa 3–7 čla-

nova. Takođe, svaka podružnica je imala svoj izvršni odbor od 11 članova (IAS, OKSSRNV, K1, SOK).

Opštinski odbor SSRN Stara Pazova se nalazio u okviru Socijalističkog saveza Srbije, najmasovnijeg u Jugoslaviji, i imao je jednog svog predstavnika u Republičkoj konferenciji. Od kraja 1960-ih godina umesto direktne komunikacije sa RK SSRN Srbije, opštinski odbor je postao vezan i u gotovo potpunoj nadležnosti Pokrajinske konferencije SSRN Vojvodine. Opštinska konferencija je brojala 120 članova, a svoje predstavnike su davale mesne organizacije – svaka po jednog delegata na 400 članova; društveno-političke organizacije – po četiri delegata, osim Saveza rezervnih vojnih starešina koji je davao dva delegata; samoupravne i interesne zajednice, radne organizacije, udruženja građana i stručna društva – po jednog delegata (IAS, OKSSRNV, K1, SOK). Svako je svog predstavnika mogao opozvati. Konferencija se sastajala najmanje tri puta godišnje, a njihov rad je bio javan, te su mogli prisustvovati mediji (IAS, OKSSRNV, K1, SOK). Predsednik i sekretar mogli su se birati najviše za dva mandata, a nisu se mogli naći istovremeno na rukovodećoj poziciju u Skupštini opštine ili nekoj DPO; u istraživanom periodu smenila su se 3 rukovodstva, a jedino je poslednje (predsednik Gojko Rodić, sekretar Petar Lađević) reizabrano. Iz redova OK se, tajnim glasanjem, birao Izvršni odbor i Predsedništvo od 31 člana koje je rukovodilo radom između sednica opštinske konferencije, a takođe iz predsedništva birao se Sekretarijat od devet članova kao izvršni politički i operativni organ. Sveukupnu kontrolu materijalno-finansijskog poslovanja vršio je Nadzorni odbor od 5 članova, barem jednom godišnje. Pomoćna tela i oblici rada formirani su odlukom OK i u periodu koje istraživanje obuhvata to se nekoliko puta menjalo. U momentu kada je organizacija bila najrazvijenija, postojali su (IAS, OKSSRNV, K1, SOK):

Konferencija za aktivnost i društveni položaj žena: rukovodio je Sekretarijat od 15 članova.

Sekcije: za društveno-ekonomske odnose u privredi i poljoprivredi, za društveno-politički sistem, za životni standard, stambeno-komunalnu i socijalnu politiku, za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu, za zdravstvenu i socijalnu

zaštitu; nisu imale stalan sastav i njima je rukovodio 15-očlani sekretarijat.

Komisije: za izbore i socijalnu politiku, za međunacionalne odnose i međunarodnu saradnju, za politički i organizacioni razvoj organizacije SSRN, za predstavke i pritužbe; imale su stalan sastav od 15 članova.

Saveti: za javno informisanje i propagandu, za zaštitu i unapređenje čovekove sredine, za planiranje porodice, opštinsko veće potrošača; takođe imaju 15 članova.

Koordinacioni odbori: za rad sa delegacijama i delegatima, za mesne zajednice, za rad sa društvenim organizacijama i udruženjima građana, za negovanje revolucionarnih tradicija, obeležavanje značajnih datuma i proslave, za vanredne akcije i elementarne nepogode i pomoć oslobodilačkim pokretima, za pitanje jugoslovenskih građana na privremenom radu u inostranstvu, za masovno pripremanje stanovništva za opštenarodnu odbranu i društvenu samozastitu, za usmeravanje i praćenje društvene akcije štednje, za rad sa samoupravnim interesnim zajednicama, za stabilizaciju privrede; svoje predstavnike su davale gotove sve DPO, kao i organi vlasti.

Delatnost Opštinske konferencije i ostvarivanje društvenih funkcija

SSRN u Staroj Pazovi je brojao 10–20 hiljada članova, što je gotovo četvrtina stanovništva koje je živelo u opštini u to vreme. U Opštinskoj konferenciji zajedničke službe je, prema izveštajima SDK, bilo zaposleno 3 000 ljudi (IAS, OKSSRNV, K10, FD).

Budući da je zamišljen i Ustavom propisan kao organizacija koja će povezivati sve radne ljude i građane i gde će se iznositi i razmatrati svi važni društveni problemi i pitanja, Socijalistički savez, tj. Opštinska konferencija, kao najviši organ u ovoj opštini, imao je veoma širok spektar delatnosti. U periodu 1969–1977, u kome su sačuvani zapisnici sa sednica, održano je ukupno 24 sednice Konferencije, a uz znatno veći broj zasedanja Izvršnog odbora, i organa i oblika delovanja, koji su zapravo nosioci pitanja o kojima se raspravljalo. Prvenstveno se bavilo lokalnim pitanjima i problemima, sa posebnim naglaskom na privredu, poljoprivredu (najvažnija privredna

Tabela 1. Zastupljenost pojedinih tema na zasjedanjima OK SSRN u periodu 1969–1979.

Tema	1969.	1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.	1976.	1977.	Ukupno
Privreda	1	1	–	1	2	2	4	2	2	15
Poljoprivreda	–	–	–	–	1	1	3	4	1	10
Zdravstvo	1	1	–	–	–	1	–	3	3	9
Prosveta i kultura	–	1	1	1	1	2	3	3	4	16
Zaposlenost	–	–	–	–	2	–	–	2	–	4
Organizacija i analiza javnih diskusija	2	2	–	–	3	3	4	4	2	18
Negovanje revolucionarnih tradicija i organizovanje poseta i proslava	–	1	1	–	3	1	3	–	3	12
Izborne aktivnosti	4	–	–	–	1	5	–	1	3	14
Budžet i finansije	3	2	–	2	3	5	5	3	5	28
ONO i DSZ	–	–	–	–	1	1	2	1	1	6
Informisanje	1	1	1	1	–	1	2	1	1	9

grana u opštini i opštinskom budžetu) i prosvetu i kulturu. U tabeli 1 je prikazana zastupljenost tema i broj rasprava na zasjedanjima Konferencije i Izvršnog odbora.

Svake godine je, od strane organa vlasti – Skupštine opštine ili koordinacionih odbora u okviru SSRN, pravljen devetomesečni plan celokupnih privrednih aktivnosti i kretanja koji je predstavljan na prvoj godišnjoj sednici OK, gde je nakon diskusija, najčešće uz neznatne dopune, usvajan. Znatno važnije su analize stanja u privredi, maloj privredi i poslovanja radničkih organizacija, te analize zaposlenosti, koje su veoma detaljno pripremane i prikazivale su strukturu proizvodnje, kadrova, udele pojedinačnih grana i delatnosti, potrošnju, privredni rast, prihode i tako dalje. Ovi izveštaji su iz godine u godinu, a posebno sredinom 1970-ih, isticali i probleme koji su se nagomilavali, opadanje poslovnih rezultata, pad ekonomskih efekata, povećanu inflaciju, te gubitke koji su se pokrivali delom otpisivanjem, a delom iz rezervi, dok su na sve to u većini OOUR-a sredstva lične potrošnje rasla (IAS, OKSSRN, K3, SIOOK). Međutim, iako su izveštaji prihvatani i potvrđivani, istraživanje pokazuje da nisu preduzimane konkretne inicijative, mere i predlozi od strane operativnog dela OK, već se svodilo na pozive za dalje razgovore, analize, prenošenje pitanja na mesne organizacije ili dopise Skupštini opštine.

Uzrok bi trebalo tražiti u nedovoljnoj političkoj samostalnosti i odlučnosti (Jukić 2014a: 294).

Nadalje, u toku svake poljoprivredne sezone pravljen je akcioni plan, i organi Socijalističkog saveza su pratili razvoj na terenu i koordinirali celokupnim radovima, a u ovom pogledu najviše je predmet diskusije bio proces udruživanja zemljoradnika (IAS, OKSSRN, K4, SKO). Znatno jači uticaj organizacija je imala u pogledu školstva, kulture i zdravstva, te su sekcije zadužene za ta pitanja bile među najaktivnijim. Redovno je analizirano stanje i praćen napredak u ovim oblastima, te utvrđivani zadaci SSRN-a na njihovom razvoju. Organi OK su organizovali sastanke sa predstavnicima zdravstvenih i školskih ustanova svih nivoa, upućivali im inicijative i uputstva za sprovođenje odluka, i aktivno se zalagali za rešavanje problema. Posebno značajna pitanja kojima su se bavili u ovom periodu su zdravstvena zaštita i osiguranje radnika, poljoprivrednika i starih osoba (naročito po selima), kao i problem školskog prostora (o čemu sedosta raspravljalo u OK i napravljena je konstrukcija sredstava za povećanje, koju je potom usvojila Skupština opštine) i srednjoročni plan razvoja školstva u opštini do 1980. godine. Međutim, primetan je izostanak aktivnosti oko pripreme za sprovođenje reforme i praćenje rezultata usmerenog obrazovanja, najvažnijeg procesa u školstvu 1970-ih i 1980-ih godina.

Kad je reč o tragu koji su na rad i aktivnost OK ostavili državni i društveni procesi i događaji, dominantan je bio uticaj dešavanja iz prve polovine 1970-ih godina. Najpre, Konferencija je bila glavni nosilac i organizator popisa iz 1971. godine, koji je iskorišćen i kao prilika za analizu nezaposlenosti i upošljavanje omladine.

Problemi sa kojima se Jugoslavija suočila početkom 1970-ih – jačanje nacionalizma u Hrvatskoj u vidu MASPOK-a, čije su vođe bili vodeći članovi SKH, te pojava „liberalizma” u srpskom rukovodstvu – su uz privrednu stagnaciju neminovno izazvali reakciju Saveza komunista Jugoslavije. Na sednici Izvršnog biroa Predsedništva SKJ, kojoj je prisustvovao i Tito, septembra 1972. godine, razmatrana su pitanja ostvarivanja politike SKJ, pripreme za X kongres i utvrđene su mere koje treba preduzeti da bi Savez komunista povećao svoje jedinstvo, akcionu sposobnost i efikasnost u delovanju. U okviru ovih mera doneta je odluka da se svim društveno-političkim organizacijama i članovima SKJ uputi Pismo predsednika SKJ i Izvršnog biroa Predsedništva SKJ. Nastavak ovog procesa je bilo održavanje X kongresa SKJ 27–30. maja 1974. u Beogradu. Upravo je prorada Pisma druga Tita i ostvarivanje odluka, zacrtanih ciljeva i zadataka sa X kongresa, aktivnost na formiranju predloga za rešavanje problema, bila među najprisutnijim i najzastupljenijim na sednicama IO Opštinske konferencije i njenog predsedništva u periodu od 1972. do 1974. (IAS, OKSSRN, K2, SPOK). Konferencija je izradila izveštaj za Staru Pazovu i konstatovala postojanje privrednog kriminala, pa čak i njegovo visoko prisustvo u pojedinim radnim organizacijama, te pristupila, u saradnji sa opštinskim organima i opštinskim komitetom SKJ, odstranjivanju korupcije i krađe. U Pismu i na Kongresu istaknut je i problem političkog kriminala, koji podrazumeva nacionalističko i šovinističko ponašanje, kojeg je u ovoj multinacionalnoj opštini bilo u neznatnom broju. Ipak, pojava liberalizma je bila prisutna i u samoj Opštinskoj konferenciji, te je predsednik krajem 1972. godine smenjen, a u programu OK SSRN je naglašena borba protiv nasrtaja liberalizma, sektaštva i tehnokratije (IAS, OKSSRN, K2, SPOK).

Ustavom SFRJ iz 1974, kojim su proširena ovlašćenja i ojačan položaj republika i pokrajina, uveden je delegatski sistem i osnovana društveno-politička veća u okviru skupština, u koja su

birani predstavnici DPO i koji su na taj način bili zvanično uključeni u proces odlučivanja. Ustav je uveo i instituciju samoupravne interesne zajednice (SIZ), a organizacije Socijalističkog saveza su bile zadužene za ostvarivanja delegatstva i koordinaciju SIZ-ova (IAS, OKSSRN, K1, SOK). OK je formirala dva posebna koordinaciona odbora za rad sa delegatima i delegacijama i za rad sa samoupravnim interesnim zajednicama. Redovno su organizovana predavanja, stručne ekipe su išle po mestima i obavljale razgovore, osposobljavale delegate za rad. Koordinacioni odbori su održavali zajedničke sastanke sa delegacijama, dok su delegati koji su izabrani u više organe vlasti i delegacije izabrane ispred udruženja, organizacija i mesnih zajednica bili obavezni da šalju izveštaje o svom radu, a Konferencija je i sama vršila kontrolu i analizu (IAS, OKSSRN, K4, SKO). Što se SIZ-ova tiče, budući da se formirala nova institucija, susreli su se pre svega sa problemom nedostatka kadrova. Stoga su održavani česti sastanci sa predstavnicima drugih organizacija iz Srema, organima vlasti i čelnicima SIZ-ova, kao i sednice koordinacionog odbora na kojima su utvrđivani dalji zadaci i zajednica i SSRN-a, ne bi li se ti problemi prevladali i rešili (sve SIZ su na kraju formirane do 1976. godine).

Može se zaključiti da su organi konferencije SSRN-a u ovom periodu najkonkretnije rezultate postizali u aktivnostima koje su inspirisane upravo događajima na višem nivou.

Kompletnu izbornu aktivnost SSRN je preuzeo na svom Šestom kongresu 1966. godine. OK je organizovala svoje unutrašnje izbore 1969, 1973. i 1977. godine, koji su pripremani mesecima ranije. Održavani su kandidacioni zborovi u svim mestima opštine i radnim kolektivima gde su predlagani kandidati za Konferenciju, pri čemu se strogo vodilo računa o rodnoj, nacionalnoj i ekonomskoj ravnopravnosti. Izveštaje o sprovedenim izborima slale su sve društveno-političke organizacije, dok su organi OK učestvovali u pripremi izbora u Savezu socijalističke omladine Vojvodine (SSOV).

Najvažnija samostalna aktivnost SSRN bila je organizovanje i održavanje izbora 1974. godine. Naime, Ustavom je reorganizovana vlast u pokrajinama i republikama i formirana su nova veća pri skupštinama SAP Vojvodine i SR Srbije, uz ranije pomenuta društveno-politička veća pri skupštini opštine (SO). Sprovedeni su

izbori za Veće udruženog rada SR Srbije i SAP Vojvodine, Veće opština SAP Vojvodine, te za Veće mesnih zajednica, Veće zemljoradnika i Društveno-političko veće SO. SSRN je sprovodio kadrovsku politiku u saradnji sa ostalim DPO, zasnovanu na ispunjavanju kvota prisustva polova, nacionalnosti, zanimanja (IAS, OKSSSRNV, K5, MI). Kandidacionu konferenciju koja je birala predstavnike u pokrajini i republici su sačinjavali u najvećoj meri članovi OK SSRN, uz prisustvo predstavnika drugih organizacija i radnih kolektiva, a njome je rukovodio predsednik OK. Na izborima za lokalna veća glasali su članovi zajednice zemljoradnika, članovi društveno-političkih organizacija, te stanovnici mesta. Pre izbora su održani pretkandidacioni i kandidacioni zborovi u organizaciji SSRN na kojima su utvrđene liste kandidata po mestima. Za Veće mesnih zajednica i Veće zemljoradnika su se birale delegacije (koje su činile kandidati sa najviše glasova), koje su nakon toga birale svoje predstavnike u Veću udruženog rada Skupštine opštine. Može se zaključiti da se izborima pristupalo maksimalno odgovorno, a čitav izborni proces, pogotovo oko lokalnih veća, se nastojao što više približiti građanima.

Najvažnija funkcija organizacije SSRN bila je samoupravna. Istraživanje je pokazalo da je „kompletan društveni život u njihovoj sferi” (IAS, OKSSSRNV, K2, SPOK). Svi važni državni akti, zakoni, ustavni amandmani i statuti su, pored lokalnih organa vlasti, dostavljani i Konferenciji, budući da se prema Statutu OK o svim pitanjima pred skupštinom opštine raspravljalo na Konferenciji i trebalo ih je maksimalno približiti građanima (IAS, OKSSSRNV, K1, SOK). Počevši od Ustavnih amandmana u SR Srbiji iz 1968/1969, potom druge faze iz 1971. (amandmani su nazvani radnički), nacrtu Ustava iz 1974. godine, nacrtu statuta opštine, mesnih zajednica, organizacija SSRNJ, SSRNS, SSRNV, skupština SAP Vojvodina, SR Srbija, opštinskih budžeta te konačno Zakona o udruženom radu 1976. godine, organizovane su od strane operativnih organa OK SSRN javne diskusije po mestima i zborovi u radnim kolektivima i organizacijama. Cilj je bio detaljno upoznavanje sa odredbama tih dokumenata, pa su i stručne ekipe održavale predavanja o nadležnostima i merama koja se utvrđuju tim aktima i obaveštavale radnike i građane o njihovim pravima i ulogama. Takođe, ove diskusije su bile prilika da stanovništvo, a

prvenstveno radnici, iznesu svoje primedbe i predloge za dopunu ili izmenu (IAS, OKSSSRNV, K1, SOK). Istraživanje pokazuje da su redovno analizirani rezultati javnih diskusija (koje su u radnim organizacijama i većim mestima opštine bile dobro posećene), a zaključci ili zahtevi uvek prosleđivani višim instancama. Na osnovu toga, Opštinska konferencija SSRN u Staroj Pazovi se može smatrati kao efikasno telo za ostvarivanje prava samoupravljanja pojedinaca.

U pogledu političko-mobilizacione funkcije, Opštinska konferencija se najviše bavila negovanjem revolucionarnih tradicija i organizacijom proslava i poseta. Prva polovina 1970-ih je vreme obeležavanja tridesetogodišnjica važnih događaja iz Drugog svetskog rata. U saradnji sa SUBNOR-om su pripremljene manifestacije povodom godišnjice početka ustanka, osnivanja AVNOJ-a, oslobođenja Stare Pazove, proslave dana IV Vojvođanske brigade, obeležavanje 40 godina dolaska Tita na čelo KPJ (IAS, OKSSSRNV, K4, SKO). Rad na negovanju revolucionarnih tradicija ogledao se i kroz organizaciju partizanskih slava. Neretko, OK je pokretala akcije solidarnosti sa oslobodilačkim pokretima, narodom Vijetnama, te organizovala i sprovodila upise zajma za pomoć područjima pogodnim elementarnim nepogodama i izgradnju elektroenergetskih objekata (IAS, OKSSSRNV, K4, SKO). Zanimljiv je i primer političke pripreme i organizacije odlaska na radnu akciju „Partizanski put” 1975. godine.

Ipak, iako je statutom bilo predviđeno da SSRN radi i na jačanju društvene samozaštite i opštenarodne odbrane, istraženi dokumenti ukazuju da se ovom tematikom retko bavila Konferencija, dok je za to zaduženi koordinacioni odbor u nadzornoj analizi okarakterisan kao najslabiji i najneaktivniji.

Saradnja sa drugim društveno-političkim, društvenim organizacijama i skupštinom opštine se odvijala na visokom nivou i izražen je visok nivo povezanosti. Svi vodeći funkcioneri su bili ujedno i najviši funkcioneri Opštinskog komiteta SKJ u Staroj Pazovi. Istraživanjem se došlo do zaključka da je partija zadržala vodeću ulogu u okviru Socijalističkog saveza. OKSSSRN-u su, kao najmasovnijoj organizaciji, sve ostale društveno-političke organizacije slale svoje izveštaje o radu, dalje planove i korake, te ovaj oblik sveobuhvatne društvene kontrole pokazuje suptiliju prema njima, kao i samostalnost u

odnosu na njih. Društvena kontrola je poseban aspekt rada koji je prisutan kroz svih 14 proučavanih godina. OK je bila nosilac u pripremi predloga kandidata za predsjednika, potpredsjednika, sekretara OK SSRN, rukovodioca Informativnog centra, predsjednika i sekretara društvenih organizacija i udruženja građana na nivou opštine, predsjednika Skupštine opštine, potpredsjednika SO, predsjednika Izvršnog veća Skupštine opštine i potpredsjednika, kandidata za delegate u društveno-političkom veću SO, društvenog pravobranioca samoupravljanja i njegovog zamenika i sekretara SIZ za opštinu (IAS, OKSSRNV, K1, SOK). Pojedini organi vlasti, poput društvenog pravobranioca, bili su obavezni da podnose izveštaj Konferenciji, koja je takođe mogla da pokrene opoziv funkcionera (što je i učinjeno u slučaju šest odbornika). Za izbor ili imenovanje kadrova udruženja, neke organizacije, preduzeća, škole, zdravstvene ustanove saglasnost iz SSRN je bila neophodna. Na polju informisanja, tj. formiranja javnog mnjenja, aktivnost je kontinuirana – kako tabela 1 pokazuje, gotovo uvek je barem jednom godišnje je analizirana situacija u medijima. Poseban akcenat je stavljen na formiranje informativnog centra 1976. godine, koji se nalazio pod direktnim ingerencijama OK i koji je izdavao i zvanično glasilo Naša reč. Aktivnosti su uperene i ka obaveštavanju što većeg broja građana kroz obezbeđivanje radijskih frekvencija za teritoriju cele opštine, novinskih tiraža i na slovačkom i na srpskom jeziku (IAS, OKSSRNV, K4, SKO).

Finansijsko poslovanje

Na početku svake godine usvajan je budžetski izveštaj organizacije za prethodnu godinu i prihvatani novi, devetomesečni finansijski plan. Svaki finansijski plan je predviđao „pozitivnu nulu“, koja u praksi nikada nije ostvarena, ali poslovanje je bilo konstantno pozitivno. Glavni izvor prihoda bile su dotacije iz Skupštine opštine, a koristile su se i rezerve sa računa, kao i novac pod stavkom „ostalo“. Novac je najviše odlazio na lični dohodak zaposlenih i funkcionalne rashode (putni troškovi, materijal, nameštaj). Prema odredbama samoupravnog sporazuma, od 1976. godine 1% preostalog novca se davao za energetiku, a određena količina prenosila se u fond zajedničke potrošnje (IAS, OKSSRNV, K10, FD).

Zaključak

U istraživanju je proučavano funkcionisanje Opštinske konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda u Staroj Pazovi u periodu od 1966. do 1980. godine. Organizacija je na lokalnu imala veoma složenu i razgranatu strukturu i hijerarhiju, te obuhvatala širok spektar delatnosti. Pred Konferencijom i njenim organima i su se raspravljale i analizirale sve važne lokalne teme, sa naglaskom na privredu, poljoprivredu, prosvetu i kulturu. Kao ozbiljan problem je ustanovljen nedostatak pokretanja konkretnih inicijativa i koraka ka rešavanju najvažnijih privrednih problema. Širi državni i društveni procesi i događaji su ostavili traga na aktivnosti organa Konferencije, posebno u prvoj polovini 1970-ih godina, koji su upravo na ovom polju ostvarivali najkonkretnije rezultate.

Svoje društvene funkcije i zadatke organizacija je u najvećoj meri sprovodila dosledno i može se smatrati da je bila efikasan instrument za ostvarivanje prava samoupravljanja, te je nastojala da što više svoju delatnost približi građanima i kontinuirano ih informiše. Zaključeno je da organi Konferencije nisu realizovali svoje zadatke u adekvatnoj meri na polju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Poseban akcenat je stavljan na sveobuhvatnu društvenu kontrolu, kako društveno-političkih organizacija, tako i organa vlasti, kroz koju se iskazuje suprematija i samostalnost Konferencije u odnosu na njih. Finansijsko poslovanje je kroz ceo istraživani period bilo pozitivno.

Izvori

IAS, OKSSRNV 1966-1984 (Istorijski arhiv Srem, fond „Opštinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Vojvodine 1966–1984“):

- K1, SOK. Kutija 1, zapisnici sa sednica Opštinske konferencije
- K2, SPOK. Kutija 2, zapisnici sa sednica Predsedništva Opštinske konferencije
- K3, SIOOK. Kutija 3, zapisnici sa sednica Izvršnog odbora Opštinske konferencije
- K4, SKO. Kutija 4, zapisnici sa sednica koordinacionih odbora
- K5, MI. Kutija 5, materijali za izbore
- K10, FD. Kutija 10, finansijska dokumenta

Literatura

Boričić V. 1990. *Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije (Narodni front Jugoslavije) 1945-1960*. Beograd: Arhiv Jugoslavije

Spehnyak K. 1984. Narodni front Jugoslavije (SSRNJ-razvoj, programsko-teorijske osnove i procesi u društvenoj praksi 1945–1983). *Povijesni prilozi*, 1: 11.

Jukić M. 2014a. Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske – najmasovnija društveno-politička organizacija u socijalističkoj Hrvatskoj. *Arhivski vjesnik*, 57: 293.

Jukić M. 2014b. Oblikovanje i razdjel fonda Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske – izazovi i rješenja. Maribor: *Konferencija „Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja”*, Radenci 2014.

Igor Miroslavljević

Municipal Conference of the Socialist Alliance of Working People Stara Pazova 1966-1980

This paper aims to investigate the activity of the Municipal Conference of the Socialist Alliance of Working People in Stara Pazova between 1966 and 1980. The archival material of the Historical archives of Srem, which is found in the fund “Municipal Conference of the SAWP Stara Pazova 1966-1984”, is the basis of the research. One of the particular goals of the research is to find out if and how did the Municipal Conference achieve its social roles, proclaimed on the highest levels of government and determined by the Constitution. The relationship of the Municipal Conference with the Municipal Committee of the Party and with other political organizations is also analyzed in order to establish what was the level of independence of the Municipal Conference. The Municipal Conference and its sections are proven to have been a platform where the matters of municipal problems, economy, agriculture and education and culture were discussed. The most important role of the Conference was its role in the building of the self-management society, but it also played a significant role in elections, staff-management and in the formation of public opinion. 